

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(موضوع: دغدغه‌ها در مقام معظم رهبر بر دامن برکت در تربیت کودک و نوجوان)

استاد مشاور: صحت الاسلام استاد وطن دوست مد ظله

نگارنده: مجتبی آریانر

فهرست

فهرست.....	۲
چکیده.....	۴
کلید واژه.....	۴
مقدمه.....	۴
فصل ۱. اهمیت تربیت کودک و نوجوان.....	۵
فصل ۲. متولیان تربیتی.....	۵
الف) معلم و مربی.....	۵
• معلم کیست؟.....	۶
• نگاهی به مقام معلم.....	۶
• ارزش های معلم.....	۶
• ویژگی های معلم و مربی.....	۸
• وظایف مربیان.....	۱۰
ب) مسئولین.....	۱۴
• وظایف مسئولین.....	۱۴
ج) خانواده.....	۱۶
• نقش خانواده و جامعه.....	۱۶
• وظیفه ی حفظ ایمان خانواده و فرزندان.....	۱۶

- اثر گذاری عمیق والدین در تربیت دوران نوجوانی..... ۱۷
- تأمین سلامت عاطفی و روحی کودکان..... ۱۷
- تربیت کودک از بزرگترین کارهای آفرینش..... ۱۷
- وظیفه ی مهمّ زن؛ تربیت صحیح همراه با عواطف و رعایت دقت ۱۷
- گذشت از مشاغل بیرون منزل به خاطر تربیت فرزند..... ۱۸
- راه بدست آوردن رضای خدا..... ۱۸
- غایت کار..... ۱۸
- نکته ی آخر..... ۱۸
- نتیجه ۱۹

چکیده

در پژوهش حاضر دغدغه های مقام معظم رهبری دامت برکاته در دو فصل اهمیت تعلیم و تربیت از دیدگاه معظم له و متولیان تربیتی که شامل معلمان و مربیان تربیتی و مسئولین و خانواده می باشد از دفتر نشر و آثار ایشان جمع آوری شده است.

سعی شده در این پژوهش اهمیت کار تعلیم و تربیت را در دوران کودکی و نوجوانی به متولیان تربیتی نشان دهیم و راه انتقال این مهم به معلمان، مربیان، مسئولین و خانواده ها شده باشد.

کلید واژه: تربیت، کودک، نوجوان، معلم، خانواده

مقدمه

باتوجه به اهمیت بحث مهم تربیت کودکان و نوجوانان و دغدغه ای که نگارنده ی مقاله در این موضوع داشت، تصمیم بر این گرفت که شروع به نوشتن مقاله ای در این زمینه کند و بتواند به اندازه ی خودش کمکی به متولیان تربیتی بکند.

نظرات مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای دامت برکاته به عنوان پرچمدار حرکت ساختن تمدن نوین اسلامی و همچنین به عنوان رهبری آگاه که دغدغه ی فراوانی در این زمینه دارند، می تواند به عنوان نقشه راه، مسیر تربیت کودکان و نوجوانان امروز را همسو با تمدن نوین اسلامی نشان دهد.

با بررسی های انجام گرفته بیانات معظم له در این مقاله در دو فصل زیر آورده شده:

فصل ۱. اهمیت تربیت کودک و نوجوان

فصل ۲. متولیان تربیتی (مربی و معلم - مسئولین - خانواده)

فصل اول: اهمیت تربیت کودک و نوجوان

۱. یک کشور اگر بخواهد به سرافرازی برسد، به رفاه و غنا برسد، به علم و تفوق علمی منتهی شود، اگر بخواهد مردم شجاع، آزاده، فهمیده، عاقل، خردمند و متفکر تحویل جامعه‌ی بشری دهد، باید این زیرساخت اصلی را درست کند؛ زیرساخت تعلیم دوران کودکی و نوجوانی^۱.
۲. این نوجوان ممکن است فردا کسی مثل امام بزرگوار ما بشود، ممکن است یک مصلح اجتماعی بشود، ممکن است یک دانشمند برجسته بشود، ممکن است یک انسان صالح و والا بشود. همه‌ی این استعدادها در مجموعه‌ی نوجوانان و کودکانی که در اختیار معلم قرار می‌گیرند، وجود دارد. ما می‌خواهیم این استعداد را به فعلیت برسانیم^۲.
۳. حقیقتاً باید بگوییم که اگر مسئولان امور فرهنگی کشور، بخواهند مسأله‌ی کودک و نوجوان را آن‌چنان که هست، مورد اهتمام قرار دهند، من خیال می‌کنم خیلی از آنهایی که مسئولند، از ساعات خوابشان هم خواهند زد تا به این مسأله بپردازند. امروز قضیه‌ی تربیت کودک و نوجوان، با گذشته‌های دور - حتی با گذشته‌های نه چندان دور، مثلاً با بیست سال پیش - خیلی تفاوت کرده است^۳.
۴. اگر به معنای حقیقی کلمه، به آرمانهای اسلامی و ملی و عظمت ایران و ایرانی اهمیت می‌دهیم، پس بایستی به تربیت کودکان و نوجوانان این مرز و بوم بسیار بیندیشیم و برای آن اهمیت فوق العاده‌ای قائل شویم^۴.

فصل دوم: متولیان تربیتی

الف) معلم و مربی

• معلم کیست؟

^۱ بیانات در دیدار جمعی از فرهنگیان ۱۸/۰۲/۱۳۹۲

^۲ بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۳/۰۲/۱۳۹۱

^۳ بیانات در دیدار مسئولان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۲۳/۰۲/۱۳۷۷

^۴ بیانات در دیدار مسئولان و هنرمندان و نویسندگان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۲۳/۰۲/۱۳۷۷

معلم، یعنی آن کسی که می‌تواند خصوصیات اخلاقی خوب را در بچه پرورش دهد؛ معلومات خوب را به کودک بیاموزد؛ فکر کردن را به کودک بیاموزد؛ استقلال رأی را به کودک بیاموزد؛ ایستادگی در مقابل باطل و مجاهدت در راه حق را به کودک تعلیم دهد.^۵

• نگاهی به مقام معلم

بالا بردن مقام معلم برابر است با بالا بردن مقام تعلیم و تربیت در جامعه.

نگاه کوتاه‌بینانه به معلم برای جامعه یک خسارت است، این را باید مانع شد؛ نگاه به معلم باید نگاه تکریم‌آمیز باشد. مقام معلم هرچه بالا برود، مقام تعلیم و تربیت در جامعه بالا رفته است. وقتی از قول پیغمبر اکرم (ص) نقل می‌شود که فرمود: *إِنَّمَا بُعِثْتُ مُعَلِّمًا*، این بالاترین افتخار است که پیغمبر خود را معلم می‌داند. سطح تعلیم و محتوای تعلیم، طبعاً یک سطح متفاوتی است، اما در رتبه‌ی عالی و در رتبه‌های امثال ماها، حقیقت تعلیم یک چیز است؛ این مایه‌ی افتخار است. این، مطلب ما است.^۶

خیلی کوتاه بینی است که انسان شغل معلمی و آموزگاری را ردیف سایر مشاغل متعارف زندگی قرار دهد، که یک وسیله‌ای است فقط برای تعیش، که انسان بتواند عائشه کند؛ نانی در بیاورد و زندگی‌ای بگذراند؛ این حقیقت ندارد، اینجوری نیست، معلمی در ردیف سایر مشاغل نیست؛ بسیار بالاتر است.^۷

معلم - چه بخواهند، چه نخواهند - رتبه‌ی بالا و عالی‌ای دارد و در حساس‌ترین نقطه ایستاده است.^۸

• ارزش‌های معلم

۱. در دست داشتن ماده‌ی خام

^۵ بیانات در دیدار جمعی از کارگران و معلمان ۱۳۷۸/۰۲/۱۵

^۶ بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۳۹۳/۰۲/۱۷

^۷ بیانات در دیدار جمعی از فرهنگیان ۱۳۹۲/۰۲/۱۸

^۸ بیانات در دیدار معلمان ۱۳۸۶/۰۲/۱۲

ماده‌ی خامی که در دست معلم است و با کار خود و تلاش خود می‌خواهد او را به محصول نهائی برساند.^۹

این ماده‌ی خامی که در اختیار معلم قرار می‌گیرد، یک لوح ساده است؛ به قول شاعر، «من که لوح ساده‌ام، هر نقش را آماده‌ام»؛ این دست نقشگر، این لوح را ترسیم و تصویر می‌کند و هویت جدیدی به او می‌بخشد.^{۱۰}

۲. حل شدن همه‌ی مشکلات جامعه توسط معلم

اگر معلم خوب عمل کند، صحیح عمل کند، با تدبیر عمل کند، با دلسوزی عمل کند، به نظر ما همه‌ی مشکلات جامعه حل میشود.^{۱۱}

۳. بیشتر بودن تأثیر معلم از تأثیر وراثتی

تأثیر شما که معلم هستید، در موارد بسیاری حتی از تأثیر وراثتها بیشتر است. خصال وراثتی و ارثی چیزهایی است که با انسان همراه است، اما با تمرین و با عاداتهای ثانوی می‌توان بر همین خصال فائق آمد. این تمرین عادت ثانوی را معلم می‌تواند به دانش‌آموز خودش، به شاگرد خودش ببخشد و بدهد.^{۱۲}

۴. کار معلم کار انبیاء بلکه کار خود خداوند

تعلیم، نقش انبیاء است - «یعلّمهم الكتاب والحکمة» - بلکه نقش خود وجود مقدس باری تعالی است - «عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم»^{۱۳}.

۵. همه کاره معلم

میداندار، معلم است. همه‌ی طراحیها و مدلسازیها برای این است که معلم بتواند کارش را خوب انجام بدهد. وسط میدان، معلم است؛ صف مقدم، معلم است؛ بقیه کمک کننده و پشتیبانی کننده و

^۹ بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۳/۰۲/۱۳۹۱

^{۱۰} بیانات در دیدار جمعی از معلمان سراسر کشور ۱۵/۰۲/۱۳۸۹

^{۱۱} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۳/۰۲/۱۳۹۱

^{۱۲} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۴/۰۲/۱۳۹۰

^{۱۳} بیانات در دیدار معلمان ۱۲/۰۲/۱۳۸۶

تدارک کننده‌ی به او هستند تا او بتواند این عنصر و این ماده‌ی طبیعی را که در اختیار او قرار داده‌اند - یعنی کودک و نوجوان - با هنرمندی خود، با جهاد خود، با دلسوزی و کاردانی خود به یک ماده‌ی با ارزش تبدیل کند و ارزش افزوده‌ی او را بالا ببرد^{۱۴}.

۶. در اختیار بودن دوران حساس بلوغ جوان در دست معلم

جوان، دوران بلوغش در اختیار شماست. دوران بلوغ یک انسان، دوران تحول و شکل‌یابی شخصیت ماندگار و طولانی اوست^{۱۵}.

۷. ترجیح پیدا کردن حرف معلم بر حرف والدین

در اکثر موارد، حرف معلم بر حرف پدر و مادر، در ذهن کودک و نوجوان ترجیح پیدا می‌کند^{۱۶}.

۸. معلم، محور حرکت جامعه

معلم محور حرکت جامعه است، معلم معیار کار درست در جامعه است و باید یاد بدهد. این مهم است. این مهم است که یک نفر چنین نقش برجسته و بارزی را در اداره کشورش و پیشرفت دنیای محیط خود ایفا کند^{۱۷}.

۹. فرق شغل معلمی با بقیه‌ی مشاغل

معلم در واقع شکل‌دهنده و پردازنده‌ی گهرهای گرانبهایی است که کودکان و نوجوانان کشور هستند و بر همین اساس، شغل معلمی را نمی‌توان در ردیف دیگر مشاغل قرار داد^{۱۸}.

• ویژگی‌های معلم و مربی

۱. داشتن صبر

^{۱۴} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۴/۰۲/۱۳۹۰

^{۱۵} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۴/۰۲/۱۳۹۰

^{۱۶} بیانات در دیدار معلمان استان کرمان ۱۲/۰۲/۱۳۸۴

^{۱۷} بیانات در دیدار با کارگران و معلمان ۹/۲/۱۳۷۱

^{۱۸} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۸/۰۲/۱۳۹۲

در اتاق درس و محیط آموزش، معلمین با کودکان، با نوجوانان، با اخلاقیهای مختلف، با احساسات گوناگون و هیجانات جوانی مخاطبین مواجه‌اند؛ اینها را باید تحمل کنند، صبر کنند.^{۱۹}

۲. اخلاص

اخلاص، معجزه‌گراست. وقتی انسان برای خدا در یک راهی قدم میگذارد، خدا به کار او برکت میدهد.^{۲۰}

۳. دانستن قدر و جایگاه خود

من می‌خواهم هم به شما که معلمید، این را عرض کنم، تا شأن خود، قدر خود و جایگاه خود را خوب بشناسید.^{۲۱}

اگر بخواهیم یک تشبیه معقول به محسوسی بکنیم، ممکن است نقش یک سوزن‌بان در مسیر یک قطار، کم‌اهمیت به نظر برسد، لیکن مرگ و زندگی کاروانی که در این قطار نشسته‌اند، به کار این سوزن‌بان و دقت او بستگی دارد؛ اگر غفلت کند، فقط در حرفه و شغلش غفلت نکرده است؛ مسأله‌ی جان و سرنوشت یک مجموعه‌ی مردمی به او وابسته است. نقش معلم هم چنین نقشی است، که خود معلمین باید به آن توجه کنند.^{۲۲}

۴. علم

معلم آگاه، معلمی که واقعاً علم دارد و آن را به کسی میدهد، میفهمد چه کار دارد میکند. یک قفل بسته‌ای است، یک کلیدی دارد. معلم این کلید را به متعلم میدهد و میگوید آقا جان! این کلید را اینجوری در این قفل میاندازی. این کار تعلیم است.^{۲۳}

۵. وجدان کاری

^{۱۹} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۳/۰۲/۱۳۹۱

^{۲۰} بیانات در دیدار جمعی از معلمان سراسر کشور ۱۵/۰۲/۱۳۸۹

^{۲۱} بیانات در دیدار معلمان استان فارس ۱۲/۰۲/۱۳۸۷

^{۲۲} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۴/۰۲/۱۳۹۰

^{۲۳} بیانات در دیدار معلمان استان فارس ۱۲/۰۲/۱۳۸۷

«وجدان کاری» باید فرهنگ عمومی مردم شود. باید اگر کسی کاری انجام می‌دهد، فکر کند که یک نفر بالای سرش ایستاده است؛ حتی اگر تنها، در اتاقی خلوت باشد. کار باید کامل، محکم، قوی، ابتکاری و همراه با نیاز انجام گیرد. یکی از کارهایی که وجدان کاری لازم دارد، تعلیم و تربیت است.^{۲۴}

• وظایف مربیان

۱. متدین بار آوردن

اگر می‌خواهید کار معلمی شما مورد رضای خدا و نسل‌های آینده قرار گیرد و در انجام وظیفه‌تان از شما به نیکی یاد شود، بچه‌ها را متدین بار بیاورید.^{۲۵}

۲. تکریم متعلم

از نظر اسلام همانطور که معلم احترام دارد و باید تکریم شود، متعلم هم باید تکریم شود؛ شاگرد را هم باید تکریم کرد. به شاگرد اهانت نباید کرد. این یک جنبه‌ی پرورشی بسیار عمیقی دارد. اینجا هم یک روایتی است که اینطور نقل شده: «تواضعوا لمن تعلمون منه و تواضعوا لمن تعلمونه»؛ از کسی که فرامیگیرید، تواضع کنید و کسی هم که از شما فرا میگیرد، تواضع کنید. «و لا تكونوا جبارة العلماء». جبار دو نوع است: جبار سیاسی، جبار علمی. جبار علمی نباشید؛ جباران عالم نباشید؛ مثل فرعون. بنده اینجور استادی را در یکی از دانشگاه‌های کشور، سالها پیش، شاید چهل سال، چهل و پنج سال قبل دیده بودم که جوری با شاگردهایش حرف میزد و تعلیم میداد و برخورد میکرد، که برخوردش فرعونی بود، نه برخورد پدر با فرزند. معلم ممکن است درشتی هم بکند، اما درشتی غیر از تحقیر است؛ غیر از اهانت است. شاگرد را باید تکریم کرد. شما هر کدامی یقیناً تجربه‌های زیادی دارید از شاگردانی که شما تکریمشان کرده‌اید و این کار جواب داده است؛ تربیت او را آسانتر کرده است. دشنام دادن، تحقیر کردن، حتی زدن، خوب نیست - که حالا «الضرب لتأديب» جزو حرفه‌ایی است که از قدیم معروف و معمول هم بوده، بعدها نشان دادند که نه، ضرب خوب نیست -

^{۲۴} بیانات در دیدار جمعی از کارگران و معلمان ۱۳/۰۲/۱۳۷۴

^{۲۵} بیانات در دیدار معلمان استان کرمان ۱۲/۰۲/۱۳۸۴

بنده هم عقیده‌ام همین است. باید شاگرد را مثل مومی در دست چرخاند و شکل داد؛ منتها با ملایمت^{۲۶}.

۳. آموزش دانش، روش تفکر و کار تفکر، رفتار و اخلاق آموزی

یاد دادن دانش؛ محتوای کتابها و محتوای علوم و مانند اینها که باید بچه‌های ما - مردان و زنان آینده‌ی کشور ما - اینها را یاد بگیرند. این، یک کار است^{۲۷}.

کار دوم که از این مهم‌تر است، یاد دادن تفکر است. کودک ما فراگیرد که فکر کند - فکر صحیح، فکر منطقی - و برای فکر کردن درست راهنمایی بشود؛ سطحی‌نگری، سطحی‌آموزی در مسائل زندگی یک جامعه را زمین‌گیر می‌کند، در بلند مدت، بدبخت میکند؛ باید فکر کردن را در جامعه نهادینه کرد. اگر کسی دارای تفکر بود، این روحیه موجب می‌شود که او بتواند مسائل مهم علم را هم کشف کند. پس استفاده‌ی از علم با تفکر ممکن است^{۲۸}.

معلم دانش می‌آموزد، تفکر می‌آموزد، اخلاق و رفتار هم می‌آموزد؛ آموختن رفتار و اخلاق از قبیل آموختن دانش نیست که فقط انسان از روی کتاب بخواند؛ درس اخلاق را با کتاب نمی‌شود منتقل کرد، بیش از کتاب و بیش از زبان، رفتار مؤثر است؛ یعنی شما در داخل اتاق درس و میان دانش‌آموزان، با رفتار خودتان به آنها درس می‌دهید. البته با زبان هم باید گفت، باید نصیحت کرد، اما رفتار تأثیر عمیق‌تری دارد، تأثیر همه‌گیرتری دارد^{۲۹}.

۴. تربیت ایستادگی در برابر دشمن

باید کاری کنیم که این نوجوان و جوان که امروز در این دوران حساس و مهم و تعیین‌کننده‌ی انقلاب و نظام زندگی می‌کند، امام را ندیده است، جنگ را ندیده است، انقلاب را ندیده است، با آن ایمانی بار بیاید که بتواند در مقابل مطامع دشمنان، در مقابل تجاوز بیگانگان، در مقابل سلطه‌گری

^{۲۶} بیانات در دیدار معلمان استان فارس ۱۳۸۷/۰۲/۱۲

^{۲۷} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۳۹۳/۰۲/۱۷

^{۲۸} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۳۹۳/۰۲/۱۷

^{۲۹} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۳۹۳/۰۲/۱۷

آمریکا، در مقابل نفوذطلبی دستگاههای استعمارگری که یک عمر این کشور و این ملت را چاپیدند و دستخوش و ملعبه‌ی خودشان کردند، مثل کوه محکم بایستد. این، وظیفه‌ی مهم این روزگار است.^{۳۰}

۵. اهمیت دادن به زبان و ادبیات فارسی

اگر امروز کودک ما، فارسی را درست یاد بگیرد و بتواند لغت فارسی را در جایی که لازم دارد، استفاده و مصرف کند، اگر شاعر شد، اگر هنرمند، گوینده، برنامه‌ساز، یا کتاب‌نویس شد، شما دیگر خاطرتان جمع است. بنابراین به زبان و ادبیات، باید خیلی اهمیت داده شود.^{۳۱}

۶. ایجاد ایمان از راه قصه‌گویی

قصه‌گویی، هنر بسیار خوبی است. قصه‌های خوب، سازنده‌ی شخصیت کودک است. قصه‌مقوله‌ی خیلی مهمی است؛ منتها قصه‌های خوب. سعی کنید در این قصه‌گویی و در این کار هنری، اولین چیزی را که در کودک ایجاد می‌کنید، ایمان باشد.^{۳۲}

۷. اهمیت دادن به نماز و تشویق به آن

پدر و مادرها، کودکان و نوجوانان را با صورت و معنای این فریضه (نماز) آشنا سازند. معلمان مدارس در هنگام نماز، نوجوانان پسر و دختر را به حضور در نمازخانه‌های مدارس تشویق کنند و خود پیش از همه به نماز بشتابند.^{۳۳}

۸. وادار کردن به ورزش

عادت ورزش را به فرزندان خودتان هم منتقل کنید. کودکان و نوجوانان - بخصوص جوانان - را به ورزش کردن وادار کنید.^{۳۴}

۹. تربیت همراه عاطفه و محبت

^{۳۰} بیانات در دیدار جمعی از کارگران و معلمان ۰۹/۰۲/۱۳۷۷

^{۳۱} بیانات در دیدار مسئولان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۲۳/۰۲/۱۳۷۷

^{۳۲} بیانات در دیدار مسئولان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۲۳/۰۲/۱۳۷۷

^{۳۳} پیام به هفتمین اجلاس سراسری نماز ۰۷/۰۷/۱۳۷۶

^{۳۴} بیانات در مراسم افتتاحیه‌ی مانور فرهنگی - ورزشی جانبازان و معلولان ۱۵/۰۶/۱۳۷۶

یکی از وظایف مهم زن، عبارت از این است که فرزند را با عواطف، با تربیت صحیح، با دل دادن و رعایت و دقت، آن چنان بار بیاورد که این موجود انسانی - چه دختر و چه پسر - وقتی که بزرگ شد، از لحاظ روحی، یک انسان سالم، بدون عقده، بدون گرفتاری، بدون احساس ذلت و بدون بدبختیها و فلاکتها و بلایایی که امروز نسلهای جوان و نوجوان غربی در اروپا و آمریکا به آن گرفتارند، بار آمده باشد.^{۳۵}

۱۰. مأنوس کردن با کتاب

باید پدرها و مادرها، بچه‌ها را از اول با کتاب محشور و مأنوس کنند. حتی بچه‌های کوچک باید با کتاب انس پیدا کنند. باید خرید کتاب، یکی از مخارج اصلی خانواده محسوب شود.^{۳۶}

۱۱. آسان سازی

یک حدیثی از پیغمبر اکرم - غیر از آیات قرآن که: «یزکیهم و یعلمهم الكتاب و الحکمة» که چند جای قرآن تکرار شده - است که تعلیم را به پیامبر نسبت می دهد. آن حدیث این است که: «ان الله لم یبعثنی معنّتا و لا متعنّتا ولكن بعثنی معلّما میسرّا»؛ خدا من را معلم مبعوث کرده است؛ معلم میسر، یعنی آسان‌ساز. زندگی را برای متعلمین خودم با آموزشهای خودم آسان می‌سازم و کار را بر آنها آسان می‌کنم. این آسان‌سازی، غیر از آسان‌گیری است؛ یعنی سهل‌انگاری نیست. من معنّت و متعنّت نیستم. نه خودم را دچار پیچ و خمهای دشوار زندگی می‌کنم، نه مردم را؛ بلکه با تعلیم خود، مردم را به راه راست، راه صحیح، راه آسفالته، صراط مستقیم هدایت می‌کنم. آسان‌سازی یعنی این.^{۳۷}

۱۲. تفهیم مفاهیم دینی بصورت صحیح

آنچه در زمینه‌ی دین به کودک یا به انسان عامی تفهیم می کنیم، مطلقاً نباید غلط باشد تا بعد در ارتقاء معرفت دینی ببیند آن حرف، نادرست بوده است؛ نه، باید درست گفت؛ منتها ساده. بنابراین، حرف دینی در همه‌ی سطوح باید صحیح باشد.^{۳۸}

۱۳. تبیین حکمت اسلامی و سیاسی در غالب شعر

^{۳۵} بیانات در اجتماع زنان خوزستان ۲۰/۱۲/۱۳۷۵

^{۳۶} مصاحبه در پایان بازدید از نمایشگاه کتاب ۲۶/۰۲/۱۳۷۴

^{۳۷} بیانات در دیدار معلمان استان فارس ۱۲/۰۲/۱۳۸۷

^{۳۸} بیانات در دیدار مسئولان سازمان صدا و سیما ۱۱/۰۹/۱۳۸۳

توجه به شعر کودک که متضمن مفاهیم حکمت اسلامی و حکمت سیاسی باشد، به نظر ما یکی از کارهای لازم است و امروز یک مقداری جایش خالی است. شعر کودک و کتاب کودک و نوجوان از جملهی بخشهای مهمی است که امروز مورد توجه است. شعرائی که توانایی دارند، زبان رسایی دارند، باید مفاهیم حکمت‌آمیز را، یعنی حکمت اسلامی و ایرانی را در شعرهای فارسی بگنجانند.^{۳۹}

ب) مسئولین

• وظایف مسئولین

۱. احیاء حرمت معلم

حرمت معلّمی در جامعه باید احیاء شود؛ آن چنان که اسلام برای معلّم معین کرده است. گمان نمی‌کنم هیچ فرهنگ و مجرای فکری و دینی‌ای، به قدر اسلام برای معلّم اهمیت و ارزش و کرامت قائل شده باشد. ما باید کاری کنیم که معلّم در دلهای خانواده‌ها و آحاد مردم و جوانان و دانش‌آموزانمان همان کرامت و ارزش را داشته باشد.^{۴۰}

۲. تربیت معلم

در بخش تربیت معلّم باید سرمایه‌گذاری معنوی و مادّی شود و افراد برای معلّمی پرورش پیدا کنند و علم و تعهد و تدبیر و روحیه انقلابی به عنوان ذخیره‌های حقیقی و مؤلفه‌های اصلی شخصیت آنها به وجود آید.^{۴۱}

۳. احیاء اعتقاد اسلامی و عمل اسلامی به‌مراه اخلاق اسلامی

به اعتقاد من، آن چیزی که امروز بیش از همه باید در آموزش و پرورش ما به آن توجه بشود، اعتقاد اسلامی و عمل اسلامی است که در دانش‌آموزان باید احیاء گردد... اخلاق اسلامی هم آن رکن اساسی است؛ و الا اگر انسانی را دارای عقاید محکم اسلامی و عمل به معنای نماز و

^{۳۹} بیانات در دیدار شاعران ۱۳۹۲/۰۵/۰۱

^{۴۰} بیانات در دیدار جمعی از مسئولان وزارت آموزش و پرورش ۱۳۸۱/۰۴/۲۶

^{۴۱} بیانات در دیدار جمعی از مسئولان وزارت آموزش و پرورش ۱۳۸۱/۰۴/۲۶

روزه و این چیزها فرض کنیم، لیکن حسود، بخیل، جبان، بدخواه، بی روحیه و بی اراده باشد، این انسان، انسان مسلمان نیست^{۴۲}.

۴. پیشرفت مراتب علم و پیدا کردن اولویت

پیشرفت مراتب علم هم جزو اساس کار شماسست که بایستی به آن توجه بشود. تقسیم علوم و پیدا کردن اولویتها و این که امروز در این مقطع، در این پنج سال، در این ده سال بایستی خیل دانش‌آموزان به چه علمی بیشتر گرایش و توجه داده بشوند^{۴۳}.

۵. هدر نرفتن حتی یک استعداد

در محیط آموزش و پرورش باید کاری بشود که حتی یک استعداد، از میان این میلیون‌ها نوجوان و جوان ایرانی هدر نرود^{۴۴}.

۶. عدالت محوری

نگاه غیر عدالت‌محور، این است که ما در کشور مدارس پیشرفته‌ی مجهز به بهترین تجهیزات در یک جاهایی، و مدارس محروم کپری یا شبیه کپری در یک مناطق دیگر داشته باشیم؛ معلم ممتاز برجسته برای تعدادی از مدارس، و معلمان خسته یا کم‌سواد برای تعداد دیگری از مدارس داشته باشیم^{۴۵}.

۷. تحول

ببینید ما چه می‌خواهیم؟ محصول و خروجی آموزش و پرورش را چه می‌خواهیم باشد؟ اول این را مشخص بکنیم؛ ترسیم بکنیم؛ بعد ببینیم که برای ساختن یک چنین موجودی، یک چنین مردی، زنی، جوانی، چه کارهای مهم و اساسی، چه تعالیم لازم، در خلال چه برنامه‌ی آموزشی باید داده شود، تا این موجود پرورش پیدا کند^{۴۶}.

^{۴۲} بیانات در دیدار جمعی از مسئولان وزارت آموزش و پرورش ۲۵/۱۰/۱۳۷۰

^{۴۳} بیانات در دیدار جمعی از مسئولان وزارت آموزش و پرورش ۲۵/۱۰/۱۳۷۰

^{۴۴} بیانات در دیدار با کارگران و معلمان ۱۰/۲/۱۳۷۶

^{۴۵} بیانات در دیدار معلمان سراسر کشور ۱۲/۲/۱۳۸۵

^{۴۶} بیانات در دیدار وزیر، معاونان و مدیران آموزش و پرورش ۳/۵/۱۳۸۵

۸. ایجاد مکان تربیتی مهیا و مناسب

برای تربیت یک نسل ایده آل آموزش و پرورش باید مهیا و مناسب باشد^{۴۷}.

۹. خروجی آموزش و پرورش

باید انسانهای شریف، دانا، با استعدادهای جوشان، دارای ابتکار، دارای اخلاق نیک انسانی، دارای شجاعت، قوت خطرپذیری، ورود در میدانهای جدید، بدون هیچگونه عقده‌ی خودکم‌بینی یا خودبرتربینی، انسانهای دلداده‌ی به خدای متعال و متکی به قدرت الهی و دارای توکل کامل، انسانهای صبور، انسانهای بردبار و حلیم، انسانهای خوشبین و انسانهای امیدوار تربیت کنید. انسانهای تنگ‌نظر، انسانهای بدبین، انسانهای ناامید، انسانهای افسرده، انسانهای بی تقوا، ناپرهیزگار و آلوده‌دامن نمی‌توانند جوامع را پیش ببرند و ملت‌ها را خوشبخت کنند؛ طبعاً نمی‌توانند الگو هم باشند^{۴۸}.

ج) خانواده

• نقش خانواده و جامعه

خانواده و جامعه باید به عنوان یک واحد تربیتی هماهنگ و مؤثر، نقش خویش را قبل از حضور کودک در دبستان در زمینه‌های اجتماعی کردن کودک، پذیرش آداب و رسوم مفید و سازنده و نیز استقرار اخلاق نیکو در وی ایفا کنند و این وظایف مهم را تنها به مربیان و معلمان حرفه‌ای نسپارند^{۴۹}.

• وظیفه‌ی حفظ ایمان خانواده و فرزندان

^{۴۷} بیانات در دیدار معلمان استان کرمان ۱۳۸۴/۰۲/۱۲

^{۴۸} بیانات در دیدار معلمان و فرهنگیان سراسر کشور ۱۳۹۰/۰۲/۱۴

^{۴۹} پیام به سمینار علمی و آموزشی کودکان زیر ۶ سال ۱۳۶۶/۳/۱۲

«قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ»^{۵۰}؛ از آتشی که آتشگیره‌ی آن انسانها و سنگها هستند، خودتان و زن و بچه‌تان را حفظ کنید؛ معلوم میشود که وظیفه‌ی حفظ زن و بچه هم به عهده‌ی ماهاست^{۵۱}.

حق نداریم فرزندان را رها کنیم. سعیتان این باشد که ایمانشان را حفظ کنید. کاری نکنید که ایمان جوانتان، دختر و پسران - اگر دانشجویست، اگر کاسب است، اگر مشغول کار دیگر است - به مبانی شما متزلزل شود^{۵۲}.

• اثر گذاری عمیق والدین در تربیت دوران نوجوانی

دوران کودکی و نوجوانی و جوانی، اثر تربیت عمیق تر و ماندگارتر خواهد بود. اسلام برای دوران کودکی و نوجوانی چند عامل تربیتی تعیین کرده که یکی از آنها آموزشهای والدین و تأثیرات محیط خانواده است که یک بحث مفصلی دارد. برای اینکه کودک در آغاز دوران تربیت بتواند از یک پایه‌ی محکم و قاعده‌ی مبتنی بر شخصیت خودش برخوردار بشود، یک دستورالعملی برای پدر و مادر داده شده و برای محیط خانواده هم شرایطی پیش بینی کرده که اگر ما آنها را فراهم نکنیم یک پایه اصلی تربیت کودک لنگ خواهد بود^{۵۳}.

• تأمین سلامت عاطفی و روحی کودکان

امروز ما بسیج بزرگ و مستمری را برای تأمین سلامت جسمانی کودکان آغاز می‌کنیم که این امر بسیار مهمی است ولی باید بسیجی هم برای سلامت عاطفی و روحی کودکان انجام دهیم که این کار در درجه اول بر عهده پدران و مادران است^{۵۴}.

• تربیت کودک از بزرگترین کارهای آفرینش

^{۵۰} ای کسانی که ایمان آورده اید، خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسانها و سنگهاست نگه دارید. سوره ی تحریم، آیه ۶

^{۵۱} بیانات در دیدار با کارکنان وزارت اطلاعات ۱۳۸۳/۷/۱۳

^{۵۲} بیانات در دیدار مسئولین نظام ۱۳۸۳/۸/۱۰

^{۵۳} بیانات در دیدار مسئولین نظام ۱۳۸۳/۸/۱۰

^{۵۴} بیانات در سمینار بسیج سلامت کودکان در بیمارستان فیروزگر ۱۳۶۷/۰۴/۰۴

زنان، بزرگترین کارهای آفرینش را به طور طبیعی بر عهده دارند. کارهای اساسی آفرینش، مانند تولید مثل و تربیت کودک، در دست زنان است.^{۵۵}

• وظیفه ی مهم زن؛ تربیت صحیح همراه با عواطف و رعایت دقت

یکی از وظایف مهم زن، عبارت از این است که فرزند را با عواطف، با تربیت صحیح، با دل دادن و رعایت و دقت، آنچنان بار بیاورد که این موجود انسانی - چه دختر و چه پسر - وقتیکه بزرگ شد، از لحاظ روحی، یک انسان سالم، بدون عقده، بدون گرفتاری، بدون احساس ذلت و بدون بدبختی ها و فلاکت ها و بلایایی که امروز نسلهای جوان و نوجوان غربی در اروپا و آمریکا به آن گرفتارند، بار آمده باشد.^{۵۶}

• گذشت از مشاغل بیرون منزل به خاطر تربیت فرزند

حتماً بایستی بر روی کار زن های خانه دار ارزشگذاری ویژه بشود. بعضی میتوانند بروند کار بگیرند، بعضی میتوانند تحصیلات عالیه بکنند، بعضی تحصیلات عالیه هم داشتند - من دیدم زنانی را از این قبیل - گفتند ما میخواهیم این بچه را بزرگ کنیم، خوب تربیت کنیم، نرفتیم کار بگیریم. زن نرفته کار بگیرد، آن کار هم زمین نمانده؛ آن ده نفر دیگر رفتند آن کار را گرفتند. باید از اینجور زنی قدردانی شود.^{۵۷}

• راه بدست آوردن رضای خدا...

آن کسی می تواند از کار خود، شاد و خشنود و از رضای الهی خاطر جمع باشد که خلاً لحظه را پُر کند. خلاً لحظه این است (تربیت کودک و نوجوان) و شما این خلاً را پُر می کنید.^{۵۸}

• غایت کار...

^{۵۵} بیانات در دیدار با گروهی از پرستاران ۱۳۷۳/۷/۲۰

^{۵۶} بیانات در اجتماع زنان خوزستان ۱۳۷۵/۱۲/۲

^{۵۷} بیانات در اجتماع زنان خوزستان ۱۳۷۵/۱۲/۲

^{۵۸} بیانات در دیدار مسئولان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۲۳/۰۲/۱۳۷۷

ما می‌خواهیم آن کسی که از آموزش و پرورش خارج می‌شود بعد از سیزده سال، انسانی باشد با برجستگی‌های اخلاقی، برجستگی‌های فکری و مغزی، و با تدین؛ یک چنین انسانی می‌خواهیم. از نظر اخلاقی: انسانی باشد شجاع، خوشخو، خیرخواه، خوش‌بین، امیدوار، بلندهمت، مثبت در قضاوت‌ها و سایر خصوصیات اخلاقی‌ای که برای یک انسان مطلوب شما در نظر می‌گیرید. از لحاظ خصوصیات فکری: خلاق، پرسش‌گر، اهل فکر، اهل نوآوری، مایل به ورود در میدان‌های بسیار وسیع نادانستنی‌های بشر برای کشف دانستنی‌ها و افکندن نور علم به وادی مجهولات، و صاحب فکر. از جنبه‌ی رفتاری: آدم منضبط، قانون‌شناس. ما چنین موجودی می‌خواهیم.^{۵۹}

• نکته‌ی آخر...

البته ما همین‌طور می‌گوییم بکنید، ولی می‌دانم که در عمل، خیلی دشوار است، خیلی خون دل دارد، خیلی زحمت دارد. قصد من این نیست که از زحمات و دشواریهای این کار صرف نظر کرده باشم؛ لیکن می‌خواهم عرض کنم که با همت بلند، ان‌شاءالله همه‌ی دشواریها برطرف خواهد شد و خداوند به شما توفیق خواهد داد. چون در راه خداست و کار بزرگ است، ان‌شاءالله موفق خواهید شد.^{۶۰}

نتیجه

در این دورانی که حضرت صاحب الزمان عجل الله تعالی فی فرجه در غیبت هستند و به سربازان با ایمان و جامع نیاز دارند، تربیت این نیروها امر مهمی می‌شود. با بررسی در صحبت‌های نایب ایشان (مقام معظم رهبری) دغدغه‌های فراوان ایشان در این زمینه، در دوران کودکی و نوجوانی دیده می‌شود و راه را به متولیان تربیت این کودکان و نوجوان نشان می‌دهند. این سربازان باید انسان‌هایی باشند با برجستگی‌های اخلاقی، برجستگی‌های فکری و مغزی، و با تدین، از نظر اخلاقی: انسانی باشد شجاع، خوشخو، خیرخواه، خوش‌بین، امیدوار، بلندهمت،

^{۵۹} بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار وزیر، معاونان و مدیران آموزش و پرورش ۳/۵/۱۳۸۵

^{۶۰} بیانات در دیدار مسئولان کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان ۲۳/۰۲/۱۳۷۷

مثبت در قضاوت‌ها و سایر خصوصیات اخلاقی که برای یک انسان مطلوب در نظر گرفته می‌شود. از لحاظ خصوصیات فکری: خلاق، پرسش‌گر، اهل فکر، اهل نوآوری، مایل به ورود در میدان‌های بسیار وسیع نادانستنی‌های بشر برای کشف دانستنی‌ها و افکندن نور علم به وادی مجهولات، و صاحب فکر. از جنبه‌ی رفتاری: آدم منضبط، قانون‌شناس. ما همچنین سربازانی می‌خواهیم.

(مرجع‌ی برای مربیان تربیتی؛ Morabbee.ir)